

Melek Adsiz¹

Törökország a NATO-ban, különös tekintettel a hírszerzési együttműködésre

A biztonság mindig is központi kérdés volt a társadalmak számára, és a hidegháború utáni időszakban a nemzetközi biztonsági környezet drámaian megváltozott. A NATO, mint fő védelmi szervezet, e változásokkal együtt fejlődött, miközben biztonságot nyújtott tagállamainak. Ez a tanulmány Törökország NATO-n belüli helyzetét tárgyalja, kiemelve geostratégiai jelentőségét, valamint hozzájárulását a NATO biztonsági és hírszerzési rendszeréhez. Törökország geostratégiai elhelyezkedése Európa, Ázsia és a Közel-Kelet kereszteződésében egyedülálló lehetőséget kínál a NATO számára. A szövetség déli szárnyaként Törökország stratégiai elhelyezkedése lehetővé teszi a Közel-Keletről érkező fenyegetések elhárítását. A jelen kutatás azzal foglalkozik, hogy Törökország geostratégiai helyzete hogyan alakította védelmi politikáját és a NATO kollektív védelméhez való hozzájárulását. Emellett megvizsgálja a Törökország és a NATO közötti hírszerzési megosztási mechanizmusokat, különös hangsúlyt fektetve azok szerepére a kortárs biztonsági fenyegetések, például a terrorizmus és a regionális konfliktusok elleni küzdelemben. A tanulmány kvalitatív módszertant alkalmazva történelmi dokumentumokat, másodlagos forrásokat és NATO-kiadványokat elemez, hogy értékelje Törökország változó hozzájárulásait. Az eredmények rávilágítanak arra, hogy Törökország továbbra is fontos szerepet játszik a NATO-ban.

Kulcsszavak: NATO, Törökország, geostratégiai, hírszerzés és kollektív biztonság

Türkiye's NATO Membership: Geostategic and Intelligence Dynamics

Security has always been a central issue for societies, and in the post-Cold War period the international security environment has changed dramatically. NATO, as the main defence organisation, has evolved with these changes while providing security to its member states. This paper discusses Türkiye's position within NATO, highlighting its geostrategic importance and its contribution to NATO's security and intelligence system. Türkiye's geostrategic location at the crossroads of Europe, Asia and the Middle East offers a unique opportunity as a vital NATO asset. As the southern flank of the Alliance, Türkiye's strategic location enables it to counter threats from the Middle East. The present research addresses how Türkiye's geostrategic position has shaped its defence policy and its contribution to NATO's collective defence. It also examines the intelligence sharing mechanisms between Türkiye and NATO, with a particular focus on their role in countering contemporary security threats such as terrorism and regional instability. In this study a qualitative data analysis methodology was used. Also, the study analyses historical documents, secondary sources and NATO publications to assess Türkiye's changing contributions. The findings highlight Türkiye's continued importance in NATO.

Keywords: NATO, Türkiye, geostrategic, intelligence and collective security

¹ Melek Adsiz az NKE Hadtudományi Doktori Iskolájának hallgatója.

Bevezetés

A NATO Törökország 1952-es csatlakozása óta az ország kül- és biztonságpolitikájának sarokkövévé vált. Az ország földrajzi elhelyezkedése – Európa, a Kaukázus és a Közel-Kelet metszéspontjában – kulcsfontosságúvá teszi Törökországot az Észak-atlanti Szövetség számára is, különösen a regionális stabilitás, valamint a globális geopolitikai dinamikák alakulása terén. A Törökország és a NATO közötti partnerséget több tényező alakítja, köztük a kollektív védelemhez való hozzájárulás, a hírszerzési információk megosztása, valamint a közös stratégiai érdekek érvényesítése.

Az évtizedek során Törökország kulcsfontosságú szerepet játszott a NATO stratégiai céljainak elérésében, mivel katonai és hírszerzési eszközöket biztosított számára. Kelet és Nyugat közötti hídként betöltött geopolitikai pozíciója lehetővé tette, hogy hozzájáruljon a NATO európai és tágabb értelemben közel-keleti és közép-ázsiai tevékenységeihez.

Ez a tanulmány Törökország NATO-tagságát vizsgálja a geostratégiai és hírszerzési együttműködés szempontjából. A kapcsolat történelmi, politikai és stratégiai jellegének elemzésével betekintést nyújt Törökország NATO-ra gyakorolt és onnan származó befolyására. Megvizsgálja továbbá a hírszerzési információmegosztás jelentőségét Törökország nemzetbiztonsága és az általános regionális stabilitás szempontjából.

A következő fejezetekben a NATO stratégiai hírszerzési struktúráját, Törökország geostratégiai helyzetét és a NATO hírszerzési rendszerének működését elemezzük részletesen. Végezetül a tanulmány arra törekszik, hogy meghatározza Törökország további NATO-tagságának legjelentősebb következményeit a szövetségre és Ankara tágabb értelemben vett geopolitikai érdekeire nézve.

Törökország és a NATO: stratégiai áttekintés

Törökország 1952-es csatlakozása az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (NATO) kulcsfontosságú pillanat volt a szövetség stratégiai pozíciójában.² A NATO első muszlim országaként Törökország nemcsak jelentős katonai képességeket, hanem egy plusz geostratégiai értéket is hozott magával. Az Európa, Ázsia és a Közel-Kelet kereszteződésében elhelyezkedő Törökország régóta a NATO délkeleti határa, amely egyszerre stabilizáló pufferzóna és stratégiai előretolt bázis a nyugtalan régiókba való erőketvitítéshez.

A hidegháború idején Törökország elsősorban a szomszédos területeken, pontosabban a tengerszorosokat (Bosporusz és Dardanellák) és a keleti tartományait érintő szovjet terjeszkedési tervekkel fahadó biztonsági fenyegetésekre válaszul csatlakozott a NATO-hoz. A szövetség maga is úgy tekintett Törökországra, mint amely létfontosságú a szovjet expanziós törekvések megfékezéséhez a Földközi-tenger keleti részén és a Közel-Keleten. A csatlakozás megerősítette a NATO déli védelmi pozícióit, és növelte a szövetség stratégiai mélységét a Kaukázus és Közép-Ázsia felé.

² Armaoğlu, Fahir (1997): 20. *Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914–1995)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 503–506.

Ebben az időszakban Törökország rendelkezett az Egyesült Államok után az egyik legnagyobb állandó haderővel. Katonai infrastruktúrája, különösen az Incirlik légi bázis, a NATO és az USA tágabb térségbeli tevékenységének középpontjává vált, például az öbölháború és az azt követő szíriai és afganisztáni beavatkozások során.³

A hidegháború után a NATO válságkezelő és expedíciós szövetséggé való átalakulása szükségessé tette, hogy Törökország újrafogalmazza a szövetségben betöltött szerepét. Az olyan új regionális fenyegetések, mint az etnikai háborúk, a terrorizmus és az ellenőrizetlen migráció, megnövelték Törökország stratégiai jelentőségét. A NATO által vezetett koszovói, afganisztáni és líbiai missziókban való részvétele bizonyította a kollektív védelemhez való ragaszkodását, és megerősítette a regionális és globális biztonságban betöltött elsődleges szerepét.

E történelmi partnerség ellenére Törökország és a NATO-tagországok között voltak feszültséggel teli pillanatok. A regionális politikával, a demokratikus normákkal és a védelmi beszerzésekkel kapcsolatban akadtak nézeteltérések, különösen az orosz Sz-400-as rakétavédelmi rendszer Törökország általi beszerzése vetett fel kérdéseket a szövetségi kohézió és az interoperabilitás tekintetében.⁴ Szintén feszültséget okozott, amikor bilaterális problémák miatt akadályozta az Ausztria és a NATO közötti együttműködést a 2010-es évek második felében. Svédország és Finnország csatlakozásának feltételekhez kötése is vitákat generált, de miután Ankarának sikerült céljait elérnie a két ország kapcsán, nem akadályozta tovább tagságukat, s így Finnország 2023-ban, Svédország pedig 2024-ben csatlakozhatott a védelmi szövetséghez. A viták és problémák ellenére Törökország alapvetően kiáll a NATO mellett, és regionális hatalomként, valamint Kelet és Nyugat közötti regionális hídként erősíti meg szerepét.

Az elmúlt évtizedben Törökország egyre inkább törekedett függetlenebb kül- és védelempolitika megvalósítására, ami tükrözi növekvő regionális erőfeszítéseit és a szövetségekben tapasztalható egyensúlytalanságok miatti elégedetlenségét. Miközben ez a magabiztosság néha megkérdőjelezte a NATO egyhangúságát, azt is segít demonstrálni, hogy Törökország a szövetségi napirendeket a saját nemzeti napirendjével összhangban kívánja meghatározni.

Összességében Törökország eddigi NATO-tagságát stratégiai folytonosság és változó dinamika egyaránt jellemezte. Földrajzi helyzete, katonai ereje és hírszerzési hozzájárulása továbbra is központi szerepet játszik a szövetség céljaiban. A jövőben a NATO-nak egyensúlyt kell teremtenie Törökország önálló stratégiai magatartása és kollektív védelmi kötelezettsége között, a szövetséget a nemzeti különbözőségek ellenére is összetartva.⁵

³ Hale, William (2012): *Turkish Foreign Policy Since 1774*. London: Routledge, 165–170.

⁴ Metin, Gökham (2019): Turkey's NATO Role Revisited. *Turkish Policy Quarterly*, 18(3), 45–57.

⁵ İşeri, Emre – Bartan, Ahmet Çağrı (2019): Turkey's Geostrategic Vision and Energy Concerns in the Eastern Mediterranean Security Architecture: A View from Ankara. In Tziarras, Zenonas (szerk.): *The New Geopolitics of The Eastern Mediterranean: Trilateral Partnerships and Regional Security*. Nicosia: PRIO Cyprus Centre, 114.

Törökország geostratégiai szerepe a NATO-n belül

Törökország geopolitikai elhelyezkedése évtizedek óta a NATO egyik fontos stratégiai előnye. Európa, Ázsia és a Közel-Kelet metszéspontjában fekvő Törökország páratlanul hasznos geostratégiai pozíciót foglal el. Földrajzi közelsége a krónikus instabilitás által sújtott kaukázusi és kelet-mediterrán térségekkel szemben a szövetség regionális biztonsági struktúrájának kritikus pontjává teszi. A hidegháborús elrettentéstől kezdve a 9/11 utáni válságkezelésig Törökország következetesen a NATO stratégiai mélységének egyik alappillére volt.⁶

A hidegháború idején Törökországnak a NATO délkeleti szárnyán való elhelyezkedése lehetővé tette, hogy a Szovjetunióval szemben frontállamként működjön. A Varsói Szerződés kulcsfontosságú országaihoz való földrajzi közelsége alapvető fontosságú korai előrejelző képességet biztosított a NATO számára, valamint platformot az előretolt védelemhez. Az amerikai Jupiter-rakéták Törökországba telepítése az 1960-as évek elején, ami a kubai rakétaválság idején került reflektorfénybe, kiemeli, hogy Törökország földrajzi elhelyezkedése milyen mértékben befolyásolhatta a globális stratégiai számításokat.⁷

A hidegháború utáni időszakban Törökország geostratégiai jelentősége nem csökkent, hanem megváltozott. A közel-keleti és a fekete-tengeri konfliktusok, egyes államok, így a Szovjetunió felbomlása, később pedig az orosz katonai aktivitás újbóli felerősödése a Fekete-tengeren, valamint az aszimmetrikus fenyegetések, például a terrorizmus és a kiberhadviselés kialakulása, mind-mind újraértelmezték Törökország jelentőségét a NATO számára az utóbbi több mint harminc évben. Törökország az Iránnal, Irakkal és Szíriával közös határai miatt számos kortárs biztonsági probléma előterébe került. Ezáltal a hírszerzés, a katonai állomásoztatás és a humanitárius koordináció szempontjából a tágabb térségben alapvető fontosságú átjáróvá válik.⁸

Az 1. táblázat a Törökországban lévő NATO-bázisokat tartalmazza. Ezek közül a legfontosabb az Incirlik légi bázis, amely számos misszióban töltött be fontos szerepet.

Törökország a NATO energiabiztonsági számításaiban is kulcsszerepet játszik. Az ország tranzitfolyosó a kaszpi-tengeri és közel-keleti tartalékokat az európai piacokkal összekötő néhány kulcsfontosságú olaj- és gázvezeték számára. A Baku–Tbiliszi–Ceyhan (BTC) vezeték például nemcsak csökkenti Európa orosz energiától való függőségét, hanem hozzájárul ahhoz is, hogy a NATO biztosítani tudja az ingatag régiókban a fő infrastruktúrát. Ebben az összefüggésben Törökország energiaföldrajza közvetlenül átfedésben van a szövetség stratégiai érdekeivel.⁹

⁶ Gaddis, John Lewis (2005): *Strategies of Containment. A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*. Oxford: Oxford University Press.

⁷ Tanrikulu, Faik (2018): *Energy Security and Turkey's Role in the EU's Southern Gas Corridor*. New York: Peter Lang.

⁸ Lesser, Ian O. (2019): *Turkey and the Future of NATO. German Marshall Fund Policy Brief*.

⁹ Tanrikulu 2018.

1. táblázat: NATO-bázisok és -eszközök Törökországban

Év/időszak	A létesítmény neve	Megjegyzés
1952	İzmir bázis	Délkelet-európai Szövetséges Szárazföldi Parancsnokság, majd 2012-től NATO Szövetséges Szárazföldi Parancsnokság
1955	İncirlik légi bázis	NATO- és amerikai használat, a hidegháború óta aktív
1960-as évek	Malatya (Erhaç) légi bázis	Időszakosan amerikai használatban
1980-as évek vége	Diyarbakır légi bázis	Modernizálva NATO-/amerikai célokra, ISIL elleni bevetés
1990-es évek	Partnerség a Békéért Kiképzési Központ	NATO-együttműködéssel alapítva
2002	Kiválósági Központ – Terrorizmus Elleni Védekezés (Ankara)	NATO kiválósági központ, 2002-ben alapítva
2012	Kürecik bázis (Malatya)	NATO rakétavédelmi radar
2013	NATO Patriot rakétaütege (Spanyolország, Gaziantep)	Szíriai fenyegetés elleni védelmi célú telepítés
2013	NATO Aster 30 föld-levegő rakétarendszer/ Terrain üteg (Olaszország)	NATO légvédelmi támogatás
2013–2015	Konya légi bázis – NATO AWACS repülőgépek használata	Légtérellenőrzési műveletek

Forrás: a szerző szerkesztése

A klasszikus katonai érték mellett Törökország geostratégiai helyzete is növeli a NATO gyors bevetésének lehetőségét. Az olyan előretolt légi bázisok stratégiai elhelyezése, mint İncirlik és Konya, megkönnyíti a logisztikai mobilitást és a haderő kiterjesztését olyan területekre, mint a Száhel-övezet, Észak-Afrika és a Perzsa-öböl. Ezeket a bázisokat már többször használták NATO-missziókban, a repüléstilalmi zónák érvényesítésétől kezdve a terrorizmus elleni kiképzési gyakorlatokig. Továbbá Törökország bevonása a NATO ballisztikusrakéta-védelmi rendszerébe az olyan radarbázisokon keresztül, mint a Kürecik radarállomás, szintén növeli a szövetség kapacitását a regionális rakétafenyegetések elrettentésére.¹⁰

A földrajz a Törökország és a NATO más tagjai közötti politikai feszültségek ellenére is változatlanul állandó tényező marad mind a törökországi kötelezettségek, mind az alkupozíció tekintetében. Kiváltságos helyzetben egyszerre működhet kapuként és kapuórként is, hogy saját nemzeti érdekeinek megfelelően lehetővé tegye vagy korlátozza a szövetség fellépését. Ez a kettősség időnként feszültséget okozott, különösen akkor, amikor a török regionális prioritások eltértek a többi szövetségesétől. Mindemellett azonban Ankarának stratégiai tárgyalási alapot is biztosít, amelyre támaszkodva alakíthatja a NATO regionális műveleteit és diplomáciai álláspontját.

Röviden, Törökország NATO-n belüli geostratégiai szerepe nem statikus, hanem a globális és regionális biztonság változó mintáinak megfelelően alakult. A szovjet terjeszkedés megfékezésétől a modern hibrid fenyegetések kezeléséig Törökország továbbra is alapvető fontosságú a szövetség műveleti horizontja és stratégiai rugalmassága

¹⁰ Lesser 2019.

szempontjából. Ahogy a NATO a gyorsan változó biztonsági helyzetnek megfelelően változtatja álláspontját, Törökország szerepe továbbra is lehetőség és tárgyalási pont lesz a szövetségen belül.

A NATO hírszerzési architektúrája: együttműködés és kihívások

Az Észak-atlanti Szerződés Szervezete az 1949-ben a washingtoni szerződéssel történt megalakulása óta továbbra is szilárdan elkötelezett szervezeti és működési kereteinek felülvizsgálata mellett, hogy reagáljon a világ biztonsági helyzetének változásaira.¹¹ E változások közül kiemelkedik a hírszerzés és elemzés integrált keretének kiépítése, amely lehetővé teszi a hatékony működést egy diverzifikált, többpólusú nemzetközi rendszerben. A hírszerzés a NATO-ban nem egyszerűen információgyűjtés; adatgyűjtés, feldolgozás, elemzés, terjesztés és stratégiai döntések támogatásának összetett funkciója.

Törökország 1952. február 18-án csatlakozott hivatalosan a NATO-hoz, miután 1951 októberében aláírta a csatlakozási jegyzőkönyvet. Azóta is aktív tagja a NATO katonai és hírszerzési együttműködési struktúráinak. A partnerség értelmében a hírszerzés nem pusztán a minősített információk birtoklását jelenti, hanem a kollektív biztonsági döntéshozatal céljából felhasználható tudás fejlesztését és cseréjét is.¹²

Hatalmas hírszerzési infrastruktúrával rendelkezik, amely nemcsak a hagyományos katonai hírszerzést, hanem a kibernetikai hírszerzést, a nyílt forrású elemzést és a stratégiai előrejelzést is magában foglalja. Az ezekért a tevékenységekért felelős számos jelentős intézmény között van a Szövetséges Parancsnoki Műveletek (ACO) alá tartozó Szövetséges Parancsnoki Hírszerzés (ACI).¹³ Az ACI felelős a bejövő és kimenő hírszerzési információk koordinálásáért, operatív értékelések készítéséért, valamint a stratégiai és taktikai szintű döntéshozatal támogatásáért. Ez az egység felügyeli a hírszerzési értékelési folyamatot is, amelyen keresztül az információkat értékeli és cselekvési tudássá alakítja. Ez a folyamat döntő szerepet játszik a hírszerzési ciklusok közötti folyamatosság fenntartásában és az események időbeni keretbe foglalásában.¹⁴

A NATO a hírszerzést is egy olyan kombinált intelligens irányítási rendszeren keresztül szabályozza, amely figyelemmel kíséri az elektronikus információs bázisokat, szövetségi szintű hírszerzési politikákat dolgoz ki, és biztonságos elektronikus munkafolyamatokat tesz lehetővé. Ezek a folyamatok nemcsak a hírszerzési eszközök titkosságának védelmét szolgálják, hanem a tagállamok közötti interoperabilitás kiépítését is. A kihívás az eltérő nemzeti hírszerzési kultúrák, jogrendszerek és technológiai fejlettségi szintek összeegyeztetése. A hírszerzési információk megosztását a szövetségesek közötti eltérő fenyegetésfelfogás, a minősítési rendszerek és a bizalom hiánya is korlátozza.¹⁵

¹¹ NATO (2020): *NATO's Role in Collective Defence and Intelligence Cooperation*. Brussels: NATO Publications.

¹² Gaddis 2005.

¹³ Medar, Sergui (2011): Military Intelligence Transformation: Accomplishing New Missions in Response to the Recent NATO Strategic Concept. *American Intelligence Journal*, 29(1), 12–16.

¹⁴ Tocci, Nathalie (2016): *Turkey and the European Union: Scenarios for 2023*. FEUTURE Background Paper.

¹⁵ Hanna, Michael – Granzow, David – Bolte, Bjorn – Alvarado, Andrew (2017): NATO Intelligence and Information Sharing: Improving NATO Strategy for Stabilization and Reconstruction Operations. *Connections*, 16(4), 5–33.

A NATO hírszerzési gépezetének egy másik aspektusa az oktatási és képzési komponens. Az 1975-ben hivatalosan amerikai–nyugatnémet kétoldalú intézményként indított oberammergaui NATO Iskola (NSO) a szövetség fő oktatási központja a hírszerzés és a stratégiai kérdések terén. Feladata nemcsak a NATO személyi állományának képzése; a NATO stratégiai kultúrájának fejlesztését célzó projektek révén a nem tag partner-országokkal és a tudományos közösségekkel való kapcsolatok erősítését is szolgálja.¹⁶ Ezek a gyakorlatok elengedhetetlenek a fenyegetéselemzési módszerek következetességének garantálásához, valamint a globális biztonsági trendek közös tudatosításához a szövetséges és partnerországok között.

E strukturális fejlesztések ellenére a NATO hírszerzési tevékenységében továbbra is vannak problémák. Az egyik tartós kihívás a tagállamok hírszerzési hozzájárulásai és képességei közötti aszimmetria. Míg az olyan országoknak, mint az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Törökország, fejlett hírszerző szolgálataik vannak, a kisebb tagok esetleg nem rendelkeznek a megfelelő erőforrásokkal vagy politikai akarattal ahhoz, hogy érdemben hozzájáruljanak. Ez az aszimmetria az információáramlás kiegyensúlyozatlanságához és néhány nagy hozzájárulóra való túlzott támaszkodáshoz vezethet.

Továbbá a hibrid fenyegetések növekvő összetettsége – a dezinformációs kampányoktól a kibertámadásokig – olyan hírszerzési rendszert tesz szükségessé, amely rugalmasabb és gyorsabban reagál. A NATO válaszlépéseinek hatékonysága attól függ, hogy képes-e a hagyományos katonai hírszerzést a nem hagyományos területekkel, például a kiberbiztonsággal kombinálni. Ennek érdekében a tagállamoknak továbbra is be kell fektetniük a modernizációs erőfeszítésekbe, és növelniük kell az adatmegosztás átláthatóságát, miközben szem előtt kell tartaniuk a nemzeti szuverenitást és a biztonsági protokollokat.

Új fenyegetések és Törökország adaptív hírszerzési képességei a NATO-ban

A nem hagyományos és hibrid fenyegetések révén drámaian megváltozott az a biztonsági környezet, amelyben a NATO tevékenykedik az 1950-es évekhez képest. Ezek a fenyegetések a kibertámadásoktól és a dezinformációs kampányoktól kezdve a proxyháborúkig és a transznacionális terrortámadásokig olyan szintű mozgékonytságot és hírszerzési koordinációt igényelnek, amely a hidegháború korabeli struktúrákat meghaladja. A NATO alkalmazkodóképessége egyre inkább azon múlik, hogy a tagállamok képesek-e kezelni a helyi fenyegetéseket és hatékonyan hozzájárulni a kollektív biztonsági megállapodáshoz. Amint azt a NATO az új stratégiai koncepciójában elismerte, a hírszerzés megosztása és a rugalmasság a szövetség védelmi politikájának középpontjában áll a növekvő fenyegetésekkel szemben.¹⁷

Törökország geostratégiai helyzete egyszerre jelent egyedülálló biztonsági kihívást és lehetőséget. Törökországot potenciálisan instabil régiók veszik körül, és aszimmetrikus

¹⁶ *Academic Course Guide 2024*. [online], 2024. Forrás: NATO [2025. 05. 22.].

¹⁷ *Strategic Concept 2022*. [online], 2022. Forrás: NATO [2025. 04. 12.].

fenyegetések sokféleségével néz szembe, amelyek valós idejű, többszintű hírszerzési megoldásokat igényelnek. Törökország integrációja a NATO hírszerzési gépezetében mind intézményi, mind operatív szinten nyilvánvaló. A török személyzet aktívan támogatja a NATO Közös Hírszerzési és Biztonsági Osztályát (JISD) és a NATO Hírszerzési Fúziós Központját (NIFC), különösen a terrorizmussal, a kibérfenyegetésekkel és a regionális instabilitással kapcsolatos kérdésekben.¹⁸ Ezek a fórumok lehetővé teszik a török hírszerző ügynökségek számára az adatcserét, a fenyegetések elemzésében való részvételt és a nemzeti képességek összehangolását a NATO stratégiai prioritásaival.

Országos szinten a török nemzeti hírszerző szervezet (Millî İstihbarat Teşkilâtı, MİT) a 2010-es évek óta széles körű reformokon ment keresztül, hogy hatékonyabbá váljon, korszerűsítse felügyeleti képességeit és javítsa a nemzetközi partnerekkel való együttműködést. Különösen a MİT gyors reagálásra és valós idejű adatelemzésre való operatív átirányítása emelte Törökország tekintélyét a NATO hírszerzési megosztási rendszerében. Ezek a változások leginkább a terrorizmus elleni küzdelemben mutatkoznak meg, ahol Törökország információt cserélt a külföldi harcosok mozgásáról, a fegyverkereskedelemtől, valamint az ISIS-hez és más nem állami szereplőkhöz kapcsolódó, határokon átnyúló hálózatokról.

Az utóbbi másfél évtizedben a MİT hatáskörét kibővítették. A hírszerzési képességek jelentős fejlődését hozta, hogy 2012-ben a Légierőtől átkerült az Elektronikai Rendszerek Parancsnoksága. A szervezetnek 2014-ben kiterjesztették a jogköreit: a 2009 óta a szervezet élén álló Hakan Fidan (2009–2023) ezután már a török államfőnek tartozott jelentéstételi kötelezettséggel. A reformok ezenkívül megerősítették az ügynökök védelmét, illetve lehetővé tették, hogy külföldön is végrehajtsanak akciókat. A 2016-os puccskísérlet szintén újabb változásokat hozott: a Gülen-mozgalommal összefüggésbe hozott munkatársakat eltávolították, a tisztogatások során jelentős személycserére került sor. Mivel a hatalomátvétel idején a MİT főhadiszállását is támadás érte, 2020-ban a belvárostól messzebb, háromméteres betonfallal és szögesdrótokkal megerősített, hatalmas, új komplexumot kapott Ankarában.

Technológiai szempontból Törökország kiemelt prioritásként kezeli a hírszerzési képességek önállóvá tételét, mégpedig a hazai pilóta nélküli légi járművek (UAV-k) kifejlesztése és telepítése révén. Az olyan rendszerek, mint a Bayraktar TB2 vagy az Akıncı, átalakították a török felderítést, de a NATO helyzetfelismerését is támogatták a nagy kockázatú műveleti környezetekben. A MİT a légierővel első közös akcióját 2018-ban hajtotta végre Szindzsár térségében a Kurdisztáni Munkáspárt egyik magas rangú tagjának sikeres kiiktatásával. De nemcsak a legújabb hazai dróntechnológiára számíthat a szervezet; 2022-ben megkapta az első hírszerző hajót, a TCG Ufukot. Az a képesség, hogy valós idejű hírszerzési információkat tud szolgáltatni a vitatott területekről, legyen szó akár Észak-Szíriáról, akár a Földközi-tenger keleti részéről, Törökországot a NATO értékes hírszerzési eszközévé tette.

¹⁸ Yost, David S. (2015) *NATO's Balancing Act*. Washington, DC: United States Institute of Peace Press.

E fejlesztések ellenére számos tényező nehezíti Törökország hírszerzési együttműködését egyes NATO-szövetségesekkel. A stratégiai nézeteltérések – különösen a regionális háborúkkal, a Földközi-tenger keleti medencéjének tengeri jogaival és az orosz Sz–400-as légvédelmi rendszer Törökország általi beszerzésével kapcsolatban – a hírszerzési információcserre ideiglenes felfüggesztéséhez vagy csökkentéséhez vezettek. Ankarát ezenkívül számos uniós állam részéről érte kritika, különösen a 2016-os puccskísérlet után, hogy a területükön lévő török diaszpórát, elsősorban a Gülen-mozgalom tagjait igyekszik megfigyelni, esetlegesen ellehetetleníteni, ezáltal pedig beavatkozni EU-tagállamok belügyeibe.

Mindazonáltal Törökország földrajzi elhelyezkedése továbbra is szerepet játszik abban, hogy a NATO új fenyegetésekhez való alkalmazkodásának egyik alappillére legyen. Az Oroszországhoz, a Közel-Kelethez és Észak-Afrikához való földrajzi közelsége a NATO előretekintő, figyelmeztető és veszélyelemző infrastruktúrájának élvonalába helyezi. Továbbá Törökország szakértelme az állami szereplők által alkalmazott hibrid fenyegetések, valamint a transznacionális hálózatok elleni küzdelem terén egyaránt hozzájárul ahhoz, hogy hírszerző szolgálatai tankönyvi példát nyújtsanak a magas szintű és folyamatosan változó biztonsági környezetekhez való alkalmazkodásban.¹⁹

Konklúzió

Törökország 1952-es NATO-csatlakozása óta meghatározó szereplője a szövetség biztonsági architektúrájának, s különösen az elmúlt évtizedekben mutatkozott meg, hogy geostratégiai elhelyezkedése és hírszerzési kapacitásai milyen mértékben járulnak hozzá a kollektív védelemhez. Elhelyezkedése Európa, Ázsia és a Közel-Kelet metszéspontján nem csupán a hidegháború idején tette kulcsfontosságúvá az országot, hanem a 21. századi új típusú fenyegetések – terrorizmus, kibertámadások, hibrid hadviselés – kezelésében is nélkülözhetetlenné vált. Törökország geopolitikai pozíciója továbbra is lehetővé teszi, hogy a NATO előretolt megfigyelő és reagáló képességeit érdemben erősítse a Fekete-tenger térségében, a Közel-Keleten és Észak-Afrikában.

A tanulmány alapján világosan kirajzolódik, hogy Ankara hírszerzési együttműködése a NATO-val nem csupán a szövetség részéről igényelt kapacitás, hanem Törökország részéről is tudatos stratégiai választás. A Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT) átalakítása, hatásköreinek bővítése és modernizációja, valamint a dróntechnológia, az elektronikus hírszerzés és az új hírszerző eszközök – például a TCG Ufuk hírszerző hajó – rendszerbe állítása mind azt mutatják, hogy Törökország hírszerzési rendszere az egyik legdinamikusabban fejlődő a szövetségben belül. Ez a fejlődés nem csupán a nemzeti biztonságot szolgálja, hanem közvetlenül hozzájárul a NATO kollektív előrejelző és reagáló képességéhez.

Mindezek mellett azonban nem hanyagolható el, hogy Törökország és egyes NATO-tagállamok viszonya gyakran feszültségekkel terhelt. Az orosz Sz–400-as rendszer beszerzése, a kelet-mediterrán tengeri jogviták, vagy a skandináv országok NATO-tagságának

¹⁹ Erdoğan, Ercan (2020) *Intelligence and National Security in Turkey: A Critical Overview*. London: Routledge.

feltételekhez kötése egyaránt rávilágítanak arra, hogy Törökország a szövetségen belül is saját nemzeti érdekeit próbálja érvényesíteni – akár alkupozícióját is kihasználva. Ez a hozzáállás időnként megnehezíti a hírszerzési információk áramlását, különösen, ha bizalmi deficitek vagy eltérő fenyegetésspercepciók húzódnak meg a háttérben.

Ennek ellenére a strukturális tényezők – így a földrajzi elhelyezkedés, a katonai infrastruktúra, a műveleti tapasztalat és a hírszerzési integráció – tartósan Törökország mellett szólnak. A NATO-nak a jövőben egyensúlyt kell találnia Ankara független stratégiai törekvései és a kollektív biztonsági célkitűzések között. Törökország számára pedig a kihívás abban áll, hogy hídszerepét – amely Kelet és Nyugat között hosszú ideje meghatározza külpolitikáját – úgy tartsa fenn, hogy közben ne veszélyeztesse a szövetségi kohéziót.

A hírszerzés területén továbbra is komoly potenciál rejlik a török hozzájárulásokban. A NATO-nak érdeke, hogy ezeket a képességeket a lehető leghatékonyabban integrálja a közös rendszerbe, figyelembe véve az eltérő nemzeti prioritásokat és érzékenységeket is. A török hírszerző szervek rugalmassága, regionális tapasztalata és technológiai fejlődése lehetőséget kínál arra, hogy a szövetség fokozza reagálóképességét a komplex fenyegetésekkel szemben.

Összegzésképpen elmondható, hogy Törökország NATO-tagsága nem csupán történeti vagy politikai jelentőségű, hanem operatív és stratégiai szempontból is megkerülhetetlen. Hírszerzési szempontból az ország olyan hozzáadott értéket képvisel, amely nélkül a szövetség működése a jelenlegi és jövőbeli biztonsági kihívások közepette kevésbé lenne hatékony. A kihívások és ellentmondások ellenére Törökország pozíciója a NATO-ban stabil és nélkülözhetetlen marad, különösen, ha a szövetség sikeresen tudja összehangolni a nemzeti önállóságot a közös védelmi elvekkel.

Felhasznált irodalom

Academic Course Guide 2024. [online], 2024. Forrás: NATO [2025. 05. 22.]

Armaoğlu, Fahir (1997): *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914–1995)*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 503–506.

Erdoğan, Ercan (2020): *Intelligence and National Security in Turkey: A Critical Overview*. London: Routledge.

Gaddis, John Lewis (2005): *Strategies of Containment. A Critical Appraisal of American National Security Policy during the Cold War*. Oxford: Oxford University Press. Online: <https://doi.org/10.1093/oso/9780195174489.001.0001>

Hale, William (2012): *Turkish Foreign Policy Since 1774*. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203102022>

Hanna, Michael – Granzow, David – Bolte, Bjorn – Alvarado, Andrew (2017): NATO Intelligence and Information Sharing: Improving NATO Strategy for Stabilization and Reconstruction Operations. *Connections*, 16(4), 5–33. Online: <https://doi.org/10.11610/Connections.16.4.01>

Lesser, Ian O. (2019): *NATO at 70: From Triumph to Tumult?* The German Marshall Fund of the United States. Policy Brief 360. Online: <https://www.gmfus.org/sites/default/files/NATO%20Anniversary%20Brief%20360.pdf>

Levine, Sheen S. – Bernard, Mark – Nagel, Rosemarie (2017): Strategic Intelligence: The Cognitive Capability to Anticipate Competitor Behavior. *Strategic Management Journal*, 38(12), 2390–2423. Online: <https://doi.org/10.1002/smj.2660>

- Medar, Sergui (2011): Military Intelligence Transformation: Accomplishing New Missions in Response to the Recent NATO Strategic Concept. *American Intelligence Journal*, 29(1), 12–16. Online: <http://www.jstor.org/stable/26201915>
- Metin, Gökhan (2019): Turkey's NATO Role Revisited. *Turkish Policy Quarterly*, 18(3), 45–57.
- NATO (2020): *NATO's Role in Collective Defence and Intelligence Cooperation*. Brussels: NATO Publications. *Strategic Concept 2022*. online, 2022. Forrás: NATO [2025. 04. 12.].
- Tanrıku, Faik (2018): *The European Union's Energy Security and Turkey's Role in the Southern Gas Corridor*. New York: Peter Lang. Online: <https://doi.org/10.3726/b13228>
- Tocci, Nathalie (2016): *Turkey and the European Union: Scenarios for 2023. FEUTURE Background Paper*. Online: https://www.iai.it/sites/default/files/feuture_1.pdf
- Yost, David S. (2015): *NATO's Balancing Act*. Washington, DC: United States Institute of Peace Press.